Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0525U000453

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 18-10-2025

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ніколенко Людмила Миколаївна
2. Lyudmila M. Nikolenko

Кваліфікація: к. пед. н., доц., 13.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-8708-3117

Вид дисертації: доктор наук

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 13.00.03

Назва наукової спеціальності: Корекційна педагогіка

Галузь / галузі знань: Не застосовується

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 11-11-2025

Спеціальність за освітою: Спеціальна освіта

Місце роботи здобувача: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Код за ЄДРПОУ: 02066747

Місцезнаходження: проспект Науки, Дніпро, Дніпровський р-н., 49045, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): Д 26.450.01

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 14.29.01, 14.35.07

Тема дисертації:

1. Теоретичні та методичні засади формування інклюзивного освітнього простору в закладах вищої освіти

2. Theoretical and methodological foundations for the formation of an inclusive educational space in higher education institutions

Реферат/анотація:

1. Дисертаційна робота присвячена проблемі формування інклюзивного освітнього простору в закладах вищої освіти. Теоретично обґрунтовано, що інклюзія є концептуальним орієнтиром для здійснення змін у вищій освіті на шляху до євроінтеграції та сталого розвитку. Проаналізовано наукові дослідження українських і закордонних вчених щодо практики упровадження інклюзивних підходів у вищій освіті.Сформульована власна квінтесенція понять «здобувач вищої освіти з особливими освітніми потребами» і «інклюзивна вища освіта» та представлена їх авторська інтерпретація. З'ясовано зміст та сутність поняття «інклюзивний освітній простір закладу вищої освіти». Визначено конститутивну роль компетентнісного та системного підходів у формуванні інклюзивного освітнього простору у закладах вищої освіти. Розроблено структурно-функціональну модель системи формування інклюзивного освітнього

простору у закладах вищої освіти, яка включає три взаємопов'язані сегменти: гуманістично-ціннісний, інституційно-організаційний та технолого-методичний. З'ясовано змістові й технологічні аспекти системи формування інклюзивного освітнього простору в ЗВО, забезпечено реалізацію актуалізованих організаційно-педагогічних умов та форм роботи. У сегменті інклюзивної організаційної культури: усвідомлення, розуміння і прийняття інклюзивних цінностей усіма учасниками інклюзивного освітнього простору ЗВО; реалізація співпраці на засадах інклюзивних принципів; здійснення просвітницької інклюзивної діяльності. Зміст роботи щодо виконання цієї умови полягав у просвітницькій роботі серед учасників освітнього процесу щодо цінностей інклюзії в суспільстві та освіті, розвитку культури інклюзивного спілкування; підвищенні обізнаності про категорії особливих освітніх потреб, налагодженні міжособистісної співпраці. У сегменті інституційної інклюзивної політики: запровадження інклюзивного лідерства; нормативне врегулювання й підтримка інклюзивності; спрямування інституційної політики на розвиток ЗВО як закладу вищої освіти для всіх. Задоволення цієї умови відбувалося шляхом вивчення та аналізу нормативно-регуляторної бази ЗВО на її відповідність принципам інклюзії, укладання рекомендацій щодо приведення нормативних документів у відповідність до інклюзивної стратегії розвитку, розроблення локальних документів щодо функціонування структурних підрозділів із надання інклюзивних послуг, започаткування / удосконалення їх діяльності, організацію системи обліку здобувачів вищої освіти з ООП, участі у проведенні вступних кампаній тощо. Ядром організаційно-педагогічної роботи в цьому сегменті став спеціальний освітній курс для управлінців різних рівнів. У сегменті інклюзивної освітньої практики: організація викладацької діяльності на засадах інклюзивних принципів; активне включення в навчальний процес та соціальну взаємодію здобувачів з ООП; забезпечення комплексного супроводу здобувачів з ООП. Змістом реалізації цієї умови стало цілеспрямоване навчання викладачів, удосконалення робочих програм основних та уведення вибіркових освітніх компонент щодо технологій інклюзивного навчання у вищій школі, активізація діяльності студентського самоврядування та виокремлення такого напряму діяльності, як сприяння інклюзивним процесам в молодіжному просторі, налагодження супроводу здобувачів з ООП, координація роботи психологічної служби для підтримки інклюзивних освітніх практик тощо. Одержано позитивні результати здійсненої формувальної роботи: учасники експериментальних груп розвинули інклюзивні компетентності і продемонстрували зростання толерантного ставлення; ними поглиблено розуміння принципів інклюзії, активізовано бажання саморозвитку в цьому напрямі. Визначено організаційно-педагогічні умови, за яких відбувається ефективне формування інклюзивного освітнього простору у закладах вищої освіти. Розроблено методичні матеріали із забезпечення системи формування інклюзивного освітнього простору у закладах вищої освіти.

2. The dissertation is devoted to the problem of forming an inclusive educational environment in institutions of higher education. The dissertation theoretically substantiates that inclusiveness serves as a conceptual guideline for implementing change in higher education toward European integration and sustainable development. The study analyzes scholarly research by Ukrainian and international scholars regarding the implementation of inclusive approaches in higher education. Based on a systemic analysis of the development of inclusive higher education from the perspective of the competence-based approach, it has been established that inclusive higher education is the result of positive existential changes in the collective consciousness of humanity. In education, these changes are reflected in the gradual transition from exclusive to inclusive models of learning. Historically characterized as a conservative and elitist sector, higher education is increasingly adapting to the philosophy of Education 4.0, which prioritizes the integration of efficiency, diversity, and equity. The key conditions for advancing inclusion in higher education have been identified as socially responsible university policies, financial support, the development of an inclusive culture, and ensuring flexibility in educational practices with an emphasis on quality indicators. Quality emerges as the main condition for the effectiveness of inclusive higher education, as only under high-quality conditions can learners with special educational needs achieve professional identity, self-realization, and competitiveness. The decisive role of the competence-based approach in inclusive higher education has been proven: it enables not only the acquisition of fundamental knowledge but also the development of flexible, digital, creative, meta-skills, and, more broadly, life-creating competence, allowing graduates with

special educational needs to achieve self-realization, develop, and adapt flexibly to changes in the sociocultural and technological environment. It has been emphasized that in higher education, inclusive values serve as the foundation for creating an equitable educational space that accounts for the needs of all learners without exception, guarantees the establishment of fair conditions for study and work, and fosters a culture of tolerance and mutual respect. An analysis of the organization of inclusive learning in Ukraine and several European countries has been conducted. It has been shown that European Union countries generally follow a common vector in the development of inclusive higher education; however, there is no unified model of this educational form. Each national system or individual university develops its own approaches, drawing on specific accumulated experience, available resources, and strategic priorities. Based on an in-depth theoretical examination of inclusion in higher education, the content of the terms «inclusive higher education» and «learner with special educational needs» has been clarified. «Inclusion» is understood as a philosophical concept, while «inclusiveness» is seen as the mechanism for implementing inclusion. The concept of «educational space» has been defined, leading to the formulation of the study's key concept – the inclusive educational space of a higher education institution. The concept is understood as a holistic, structured institutional space that ensures equal access to quality higher education and provides necessary support to all learners, regardless of their physical, cognitive, or social characteristics, thus meeting the conditions for academic, social, personal self-development, and professional growth for all participants in the educational process. Its essence has been clarified. The basic principles and approaches to the formation of an inclusive educational space in higher education institutions have been identified (IDE approach, Back to Humanity, Sustainability, Barrier-free, Competence-based, Technology-oriented, and Systemic approaches). A system for forming an inclusive educational space in higher education institutions has been developed, represented by three interrelated segments: the humanistic-value segment (organizational inclusive culture), the institutional-organizational segment (institutional inclusive policy), and the technological-methodological segment (inclusive educational practice). The inclusive organizational culture of a higher education institution is a structured and maintained system of widely accepted inclusive models of thinking, emotions, norms, values, and symbols, expressed through specific forms and methods of cooperation, during which inclusive competence is formed, and the personal attitudes of each member of the educational community are transformed toward embracing inclusive values.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Bakhmat, N., Ustymenko, O., Nikolenko, L., Chernova, T., & Olyanych, V. (2023). Theoretical and methodological analysis of modern educational phenomena: Gamification, digitalization. Revista on line de Política e Gestão Educacional, 27 (Esp. 2), 1-15. https://doi.org/10.22633/rpge.v27iesp.2.18383
- 2. Bakhmat, O., Lisina, L., Udovenko, I., Nikolenko, L., & Buhla, N. (2022). Development of online and offline academic mobility of students in modern conditions. Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación, 16(3), 146-159. https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.03.11
- 3. Hordiichuk, O., Nikolenko, L., Shavel, K., Zakharina, M., & Khomyk, T. (2022). Analysis of models of inclusive education in European countries (experience for Ukraine). Eduweb: Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación, 16(4), 32 41. https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.04.3
- 4. Hudym, I., Abilova, O., Potapiuk, L., Nikolenko, L., & Poliakova, A. (2024). Strategies and best practices for promoting inclusive education to meet diverse learning needs. The Journal Knowledge & Diversity (RCD), 16(42), 270-286. https://doi.org/10.18316/rcd.v16i42.11682

- 5. Nechyporenko, V., Nikolenko, L., Nichuhovska, L., Omelchenko, M., Bondarenko, Z. (2024). Mobile technologies as a tool to support inclusive learning in higher education institutions. Periodicals of Engineering and Natural Sciences, 12(4), 651 660. https://doi.org/10.21533/pen.v12.i4.69
- 6. Nichuhovska, L., Nikolenko, L., Bondarenko, Z., Motorina, V., & Prykhodko, T. (2023). Challenges and prospects of online education in the context of barrier-free access. Multidisciplinary Reviews, 6, e2023spe020. https://doi.org/10.31893/multirev.2023spe020
- 7. Nikolenko, L. M. (2017). Forming the auditory perception of preschoolers with general underdevelopment of speech by means of psycholinguistic game. Science and Education: Scientific and Practical Journal, (10), 147-153. K. D. Ushynsky South Ukrainian National Pedagogical University. https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-10-20
- 8. Zhadlenko, I., Morenko, O., Nikolenko, L, Lastochkina, O., & Mykytenko, M. (2025). Digital Transformation of Education as a Space For Supporting Learners With Special Needs - Challenges And Prospects For Inclusion. Seminars in Medical Writing and Education, 4, 704. https://doi.org/10.56294/mw2025704
- 9. Nikolenko, L., & Radchenko, O. (2023). Development of educational motivation of a child with developmental characteristics in an inclusive environment. International Periodic Scientific Journal, (18)(3), 79-86. https://doi.org/10.30888/2663-5712.2023-18-03-062
- 10. Ніколенко Л. М. (2024). Інклюзивний освітній простір у закладі вищої освіти : монографія. Видавництво «Грані». https://doi.org/10.33287/2220243
- 11. Ніколенко, Л. М. (2022). Сутність та зміст феномену «життєтворча компетентність» у філософії освіти. У Л. І. Нічуговська, Л. М. Ніколенко та ін., Інноваційна педагогічна діяльність як чинник формування життєтворчої компетентності здобувача освіти: Колективна монографія (уклад. А. О. Криворотько, с. 8-24, 118-130). Видавець Біла К. О. http://repository.dnu.dp.ua:1100/?page=inner_material&id=15105
- 12. Ніколенко, Л. М. (2020). Формування гігієнічних навичок у молодших школярів із затримкою психічного розвитку в аспекті проблеми педагогіки здоров'я. У В. А. Гладуш, Н. В. Зимівець, З. П. Бондаренко, Л. М. Ніколенко та ін. (Авт. кол.), Педагогіка здоров'я як основа розвитку потенціалу особистості: колективна монографія (с. 237-261). Видавництво «ЛІРА». https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723081pdf
- 13. Ніколенко, Л. (2025). Вектори формування інклюзивної організаційної культури в закладі вищої освіти. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки), 25, 219-231. https://doi.org/10.32626/2413-2578.2025-25.219-231
- 14. Ніколенко, Л. (2025). Досвід організації інклюзивного навчання в закладах вищої освіти України. Особлива дитина: навчання і виховання, 117(1), 59-72. https://doi.org/10.33189/ectu.v117i1.
- 15. Ніколенко, Л. (2024). Інклюзія у вищій освіті: філософсько-суспільний вимір. Науковий журнал Хортицької національної академії, 1(10), 87-95. https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-10-9
- 16. Ніколенко, Л. (2024). Інтеграція інклюзивних підходів у вищу освіту в контексті сталого розвитку. Особлива дитина: навчання і виховання, 115(3), 146-164. https://doi.org/10.33189/ectu.v115i3.191
- 17. Ніколенко, Л. (2025). Організаційно-освітні принципи включення здобувачів в інклюзивний простір закладу вищої освіти. Inclusion and Diversity, 5, 48 53. https://doi.org/10.32782/inclusion/2025.5
- 18. Ніколенко, Л. (2025). Практика організації інклюзивного навчання в європейських закладах вищої освіти (приклад Чехії та Словаччини). Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, 1(26), 138-152. https://doi.org/10.33189/epsn.v1i26.282
- 19. Ніколенко, Л. (2024). Розвиток життєтворчої компетентності студентів з особливими освітніми потребами. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, 2(25), 169-189. https://doi.org/10.33189/epsn.v2i25.263
- 20. Ніколенко, Л. М. (2025). Сутність концепту «інклюзивний освітній простір закладу вищої освіти». Науковий журнал Хортицької національної академії, 1(12). 92-98. https://doi.org/10.51706/2707-3076-2025-12-15

- 21. Ніколенко, Л.М. & Нічуговська, Л. І. (2020). Педагогічний менеджмент у розвитку інтегральної компетентності майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти в умовах магістратури. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць, (16, т. 2), 188-201. https://doi.org/10.32626/2413-2578.2020-16.188-201
- 22. Ніколенко, Л.М. & Нічуговська, Л.І. (2020). Розвиток інклюзивно орієнтованих компетентностей майбутніх педагогів спеціальної освіти в умовах магістратури. Науковий журнал Хортицької національної академії, 3, 109-118. DOI: https://doi.org/10.51706/2707-3076-2020-3-11
- 23. Ніколенко, Л.М. & Нічуговська Л.І. (2022). Теоретико-методологічні основи розвитку професійної мобільності майбутніх педагогів спеціальної освіти у світлі компетентнісного підходу. Науковий журнал Хортицької національної академії, 7, 60-70. https://doi.org/10.51706/2707-3076-2022-7-6

Наукова (науково-технічна) продукція: дисертація

Соціально-економічна спрямованість: соціокультурні засади формування інклюзивного освітнього простору в закладах вищої освіти україни

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0124U000467

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кульбіда Світлана Вікторівна

2. Svitlana V. Kulbida

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-0194-3495

Додаткова інформація: https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=LF1S4HoAAAAJ

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бойчук Юрій Дмитрович

2. Yurii D. Boichuk

Кваліфікація: д. пед. н., професор, академік, 13.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-8583-5856

Додаткова інформація: ;https://scholar.google.com.ua/citations?user=5DR2VFwAAAAJ&hl=ru

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Пахомова Наталія Георгіївна

2. Nataliia H. Pakhomova

Кваліфікація: д. пед. н., професор, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-8332-8188

Додаткова інформація: https://www.webofscience.com/wos/author/record/55032257; https://scholar.google.com.ua/citations?user=FKaUphoAAAAJ&hl=ru&citsig=AMstHGT69fSr0cV5XdJnQD_mm3PC9Nofpg; https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57408163100

Повне найменування юридичної особи: Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Код за ЄДРПОУ: 31035253

Місцезнаходження: вул. Остроградського, Полтава, Полтавський р-н., 36003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Гладуш Віктор Антонович

2. Viktor A. Gladush

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5700-211X

Додаткова інформація: https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=c2MDTY0AAAAJ

Повне найменування юридичної особи: Житомирський державний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125208

Місцезнаходження: вул. В. Бердичівська, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Засенко В'ячеслав Васильович
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Засенко В'ячеслав Васильович
Відповідальний за підготовку облікових документів	Баташева Наталія Іванівна
Реєстратор	Юрченко Тетяна Анатоліївна
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна

